

Sergej Kapus

Katarina Hergold

Ernest Ženko

Aleš Erjavec

Jure Mikuš

Andrej Zdravič

Emerik Bernard

Blaž Lukan

Igor Zabel

Bojana Kunst

Tomislav Vignjević

Jurij Krpan

Janez Strehovec

Lev Kreft

Alenka Pirman

Davide Grassi

Igor Štromajer

ISBN 961-238-110-0

9 789612 381103

prostor i umetništvo

PROSTORI UMETNOSTI

zbornik

uredništvo

Polona Tratnik

Nika Zupančič

grafično oblikovanje

Natalija Perko

jezikovni pregled

Zala Mikeln, Matej Žist

založilo

Društvo inovatorjev Ljubljana

za založnika

Polona Tratnik

tisk

Tiskarstvo Gracer, Celje

zbornik so sofinancirali

Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije

ŠOU Ljubljana

Akademija za likovno umetnost, Ljubljana

Marc Interieri Inžiniring, d.o.o.

LB HIPO d.o.o.

Rogač RMV, K.D.

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

7.01''19''(082)

7(497.4)''19''(082)

PROSTORI umetnosti : zbornik / [uredništvo Polona Tratnik,
Nika Zupančič]. – Ljubljana : Društvo inovatorjev, 2002

ISBN 961-238-110-0

1. Tratnik, Polona

119911168

VSEBINA

- 7 *PREDGOVOR*
- 9 *UVOD: PROSTORI UMETNOSTI*
Polona Tratnik
- 17 **REPREZENTACIJA IN PODOBA:**
OD MAURICEA MERLEAU-PONTYJA DO ANTONIA DAMASIA
Aleš Erjavec
- 35 **SLIKARJEV PARADOKS**
Sergej Kapus
- 43 **TORZO KOT METAFORA**
Tomislav Vignjević
- 59 **UPODOBITI SE V TIHOŽITJU**
Jure Mikuž
- 69 **UMETNIŠKO DELO V POVEZAVI Z ZNANOSTJO –**
USTVARJALNA PRAKSA ANDREJA ZDRAVIČA
- 75 **SÉNANQUE**
Emerik Bernard
- 91 **RAZPRTA POTENCIALNOST TELESA**
Bojana Kunst
- 105 **GLEDALIŠČE NA ROBU**
Blaž Lukan

119	OBRAVNAVA SPOLA V KONTEKSTU SODOBNE (ŽENSKÉ) USTVARJALNOSTI <i>Katarina Hergold</i>
129	OD UMETNIŠKEGA DELA K UMETNIŠKI SITUACIJI IN KONCEPTU <i>Janez Strehovec</i>
157	PROBLEMARET <i>Igor Štromajer in Davide Grassi</i>
161	ANGAŽMA <i>Igor Zabel</i>
171	NIKOGARŠNJA ZEMLJA IN SVET ZA NIČ <i>Lev Kreft</i>
195	ESTETIKA IN POLITIKA: LYOTARD IN JAMESON <i>Ernest Ženko</i>
211	STRATEGIJE PREDSTAVLJANJA – PRIMER KAPELICA <i>Jurij Krpan</i>
221	ARTSERVIS <i>Alenka Pirman</i>
225	PREDSTAVITEV AVTORJEV

PREDGOVOR

Pričujoči izbor besedil je nastal na podlagi istoimenskih sklopov predavanj. V zbornik iz različnih razlogov niso vključena vsa od številnih predavanj. Nekaj besedil v zborniku je iz predavanj prirejenih v pisno obliko, večji del pa jih je bilo napisanih prav za ta zbornik. Vključena so tudi besedila nekaterih avtorjev, ki niso sodelovali kot predavatelji, vendar pričujočemu zborniku dodajajo še druge zanimive vidike s tega področja.

Korenine predavanj z naslovom Prostor umetnosti segajo v leto 1998, ko sva kot študentki slikarstva na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost, željni informacij o umetnosti, pričeli z organizacijo predavanj o sodobni umetnosti. Zamislili sva si, da v določenem času in prostoru kot sklope predavanj zbereva in predstaviva čim bolj različne misli in izkušnje umetnosti. V imenu Akademije za likovno umetnost je dekan profesor Bogoslav Kalaš, ki se mu ob tej priložnosti zahvaljujemo za podporo, z navdušenjem sprejel najina prizadevanja in nama ves čas omogočal uporabo predavalnice ter opreme, potrebne za predavanja. Finančno je projekt podpirala Študentska organizacija Univerze. K predavanju sva vabili umetnostne kritike, kustose, umetnike in druge akterje ter mislece s področja umetnosti. Vsi povabljeni so se vabilu z veseljem odzvali, saj so s sodelovanjem dobili priložnost, da študentom predstavijo svoj pogled na umetniško dogajanje, ki ga vsi s strastjo spremljajo.

Sprva so na predavanjih sodelovali predvsem domači predavatelji: dr. Marina Gržinič, dr. Janez Strehovec, mag. Igor Zabel, dr. Andrej Medved, ter s ciklom treh predavanj dr. Jure Mikuz. Naslednje leto sva predavanja izraziteje uredili kot sklop, ob katerem sva izdali tudi zgibanko s kratkimi povzetki predavanj. Sklop predavanj sva poimenovali Prostori umetnosti. Sodelovali so: Sergej Kapus, Jurij Krpan, dr. Janez Strehovec, Gregor Podnar, Alenka Pirman, dr. Andrej Medved, Tadej Pogačar in dr. Ernest Ženko.

Ker se je ob sprotnih kulturnih dogodkih in nekaterih obiskih zanimivih kulturnikov v Ljubljani zdelo smiselno, da izkoristiva tudi to priložnost, so vzporedno s sklopom Prostori umetnosti predavali tudi kustos Ami Barak, umetnik Božo Kemperle, umetnica in profesorica Duba Sambolec, umetnik in profesor James Nestor, kustosinja Manifeste Maria Hlavayova, skupina umetnic De Geuzen, Jeanne van Heeswijk ter Marko Košnik. Zadnje leto sva k sklopu Prostori umetnosti povabili: dr. Nado Lavrač, Andreja Zdraviča, Jurija Krpana, Marka Peljhana, dr. Bojano Kunst, dr. Ernesta Ženka, Sergeja Kapusa, dr. Aleša Erjavca, dr. Janeza Strehovca in Blaža Lukana. Vsem predavateljem se iskreno zahvaljujemo za sodelovanje.

Za uspešnost in kvaliteto obsežnega projekta imajo zasluge tudi Marjetica Potrč, ki se je vseskozi zavzemala za čim večjo prisotnost gostujočih predavateljev z različnih področij umetnosti, Bojan Gorenec, Lujo Vodopivec, Jože Barši, Matjaž Počivavšek, dr. Tomaž Brejc in Srečo Dragan, ki so projekt ves čas spremljali, obenem pa aktivno sodelovali z nasveti, nudili pomoč in k poslušanju spodbujali svoje študente. Vsem hvala. S študentske strani dolgujemo posebno zahvalo za sodelovanje Evgeniji Jarc, na različne načine pa so pomagali tudi: Urška Jurman, Tanja Čajavec, Slavica Peševska, Zoran Srdić, Blaž Mrva. Za vestno delo in pomoč se zahvaljujemo Zali Mikeln in Nataliji Perko.

Najlepše se zahvaljujemo Ministrstvu za kulturo, s strani ŠOU Vidu Zalarju, Akademiji za likovno umetnost in Društvu inovatorjev Ljubljana, ki so zbornik finančno podprli. Ne nazadnje gre velika zahvala posameznikom, ki so na različne načine omogočili izid tega zbornika: Miranu Gracerju, Andreju Kocjanu, Borutu Vogelniku, Nadji Batistič, Marku Peljhanu, Marjanu Novincu, Marjanu Piskarju ml. in Marku Rogaču.

Polona Tratnik in Nika Zupančič

Uvod

Polona Tratnik

POJEM »PROSTORI UMETNOSTI« je težko skržiti v en sam pomen. Kot se nama je z Niko v začetku zdel ustrezen za naslov sklopa predavanj o sodobni umetnosti, v katerih so predavatelji predstavili povsem različna idejna izhodišča, saj so prihajali iz povsem različnih umetniških prostorov in področij na eno mesto, se nama je zdel zanimiv tudi zaradi konotacij na konkretne prostore, v katerih umetnost najde svoje mesto – tako razstavne kot geografske, na prostore institucij in medijev. S tem pomen tega pojma še zdaleč ni zaobsežen; z različnih vidikov se nanj lahko navezuje marsikatera tematika. V izbor naslova naju je prepričala na eni strani odprtost tega pojma, ki je vsakemu od predavateljev omogočala navezavo na vsebine, ki jih obravnava v svojem delu, na drugi strani pa so z njim vendar postavljeni okviri, s katerimi se lahko tvori neka celota. Privlačnost in kompleksnost pojma lepo pojasni misel ERNESTA ŽENKA iz povzetka njegovega predavanja iz leta 2000 z naslovom »Prostori umetnosti«: »Težko si je zamisliti definicijo pojma prostora, ki bi zajela in izčrpala vse bogastvo njegovih pomenov. Prostor je interdisciplinarni 'objekt' *par excellence*, in čeprav ga s čuti nikakor ne moremo zaznati ali občutiti, lahko v okvirih matematike, fizike in filozofije zelo veliko povemo o njegovih abstraktnih značilnostih, v umetnosti pa oblikujemo njegove konkretne subjektivne ali objektivne oblike.«

V predavanjih smo predstavili galerijo Škuc (GREGOR PODNAR) in galerijo Kapelica (JURIJ KRPAN), njune strategije delovanja in program. V času razstave Manifesta 3 v Ljubljani se je poslušalcem predstavila ena od njenih kustosinj MARIA HLAVAYOVA (Slovaška) in skupina treh nizozemskih razstavljalok – fundacija za multimedijske raziskave DE GEUZEN (Nizozemska). Tako smo preko gostov iz tujine spoznali umetniško situacijo na Nizozemskem (tudi preko umetnice JEANNE VAN HEESWIJK), na Norveškem (DUBA SAMBOLEC) in v Združenih državah Amerike (JAMES NESTOR, BOŽO KEMPERLE). Svoje vidike na umetnost pa je predstavil tudi francoski kustos AMI BARAK.

Slovenski avtorji so pozornost večinoma posvečali specifičnim problematikam, prispevki so bili bolj poglobljeni. Vsebinsko so umetniško situacijo obravnavali tako na globalni ravni in z makro stališča (o globalizaciji je predaval IGOR ZABEL, o umetniških sistemih ALENKA PIRMAN) kot tudi z različnimi drobnoglednimi vpogledi v posamezne probleme.

Dobršen del vsebin se je navezoval na podobo iz različnih zornih kotov. SERGEJ KAPUS je veliko pozornosti posvetil kontekstu časa, v katerem sprejemamo umetnino. Predaval je o mitu, ki nastane v času, a ga hkrati presega. Receptijska teorija pomaga razkriti mitizacijo podobe in poskuša umestiti umetnino v čas, v katerem je nastala, ter jo s tega vidika tudi brati. Tudi besedilo v zborniku se dotika teh problemov, le da jih tukaj Kapus predstavlja s stališča slikarja, katerega ustvarjalno dejanje je vpeto med dve paradoksnosti slike (podobe), ki je na eni strani vidna, na drugi nevidna, je polje pričakovanj, ki jih prinaša gledanje. TOMISLAV VIGNJEVIČ piše o podobi torza. Analizira podobe teles kot celovite podobe, pri čemer ugotavlja, da lahko tudi fragmenti podob telesa učinkujejo celovito. S tem pa je njihov učinek na našo zaznavo izrazitejši, saj te podobe postajajo metafore za določeno občutenje, kakršno zanima psihoanalitično znanost. Podoba je torej še vedno zanimiva s stališča psihoanalize in lakanovskega vidika, kar sta pokazala tudi Jurij Krpan in ANDREJ MEDVED na svojih predavanjih s temami v zvezi z opno slike in psihološkim poljem, ki ga slika odpira. Medved poskuša opredeliti prostor slike in njeno sporočilo, Krpan pa se osredotoča na fenomen pogleda in napor gledanja ter lastnosti podobe, ki skušajo pogled zaslepiti, prevarati. Na tem mestu se Krpan v tematiki približa ALEŠU

ERJAVCU, ki ga je v predavanju in besedilu o reprezentaciji in podobi zanimala percepcija podobe oziroma odnos med subjektom (gledalcem) in objektom (podobo). Funkcijo reprezentacije Erjavec povezuje s pojmom subjekta z dveh različnih filozofskih stališč, s kartezijanske in fenomenološke pozicije. V besedilu sledimo fenomenu pogleda in razcepljenega subjekta na primeru Velázquezove slike *Las Meninas*. Z antično zgodenco o Zevksisu in Paraziju, ki jo srečamo tudi pri Kapusu, nam Erjavec oriše učinek trompe-l'oeil podobe in predstavi razliko med reprezentiranim in reprezentirajočim, med podobo in njenim arhetipom, pri čemer igra poglobljeno vlogo sistem človeške percepcije, ki jo pisec obravnava s stališč filozofa Mauricea Merleau-Pontyja in nevrologa Antonia Damasia. Zaznavanje pa je v sodobni umetnosti zanimivo tudi z vidika povečanih učinkov na zaznavo ob vzponu novih tehnologij. JANEZ STREHOVEC je v predavanjih razkrival zahodnoevropsko tehnokulturno paradigmo, kjer se povezujejo znanost, življenjski stili, pametne tehnologije in umetnost. Velik del sodobne umetnosti uporablja nove materiale in medije ter sodeluje z raznimi tehnološkimi, s tem pa pridobiva nove oblike pojavnosti (video, internet, holografija, virtualna resničnost). Pri tem so pomembni različni vmesniki, ki v končni fazi določajo zaznavo preko vida, vedno bolj pa tudi preko drugih čutil. Ne le recepcija, pač pa že zaznava je do neke mere določena s kulturnim in družbenim kontekstom. O procesu poenotenja kultur in njihovi različnosti, vplivu tradicije in narodne zgodovine je predaval IGOR ZABEL. Tematiki meje se je posvečala Manifesta 3, ki smo jo gostili v Ljubljani in predstavili tudi na teh predavanjih. Umetnost, ki se poudarjeno postavlja v odnos do družbe, stopa v odnos tudi s politiko. Pa bi dejansko lahko govorili o razliki med politično ali angažirano umetnostjo in avtonomno umetnostjo? Zabel se v besedilu »Angažma« sprašuje o možnem obstoju avtonomne umetnosti ob predpostavki, da je umetnost v neposredni povezavi z družbo. Umetniki, kustosi in kritiki so v to vprašanje temeljno vpleteni. Zabel se opira na misli umetnika Georga Grosza iz leta 1920, ki je vlogo umetnosti manifestativno postavil v nepomemben položaj glede na družbene dogodke, in na filozofa Theodorja W. Adorna, ki poziva k politizaciji avtonomne umetnosti. Problem je postavljen v odnos do vojne v Bosni in Hercegovini. Bližina katastrofalne vojne na tleh bivše Jugoslavije se je čutila tudi v Sloveniji. Razumljivo je, da so ponovno postala aktualna vprašanja o

smislu, vlogi in pomenu umetnosti v času vojne. LEV KREFT se v besedilu »Nikogaršnja zemlja in svet za nič« posveča vojni filmski umetnosti. V prvem delu besedila ilustrira družbeno situacijo in pojem realnega v današnjem času s pomočjo dveh mislecev, Jeana Baudrillarda in Slavuja Žižka. V drugem delu bralcu predstavi transformacijo vojne in nove oblike vojn. V tretjem delu so okoliščine že toliko pojasnjene, da se lahko srečamo z umetnostjo, njeno vlogo v času vojne, odnosom družbe in vladajočih sistemov do nje med in po vojni. Zadnji, četrti del besedila se nanaša na filme o balkanskih vojnah, ki jih pisec deli na tiste po drugi svetovni vojni in novejše, ki se nanašajo na zadnjo vojno. Slednji so posneti iz treh različnih vidikov – srbskega, mednarodnega in bošnjaškega, ki so v besedilu analizirani, pri čemer pisec posebno mesto namenja bošnjaškemu filmu *Nikogaršnja zemlja*. Če govorimo o vojni umetnosti, je njena povezava s politiko očitna. O odnosu med estetiko in politiko je predaval in pisal ERNEST ŽENKO. Prispevek sicer govori o družbeni vlogi umetnosti, a avtor omeji to tematiko na pojem totalitete, ki ga natančno pojasni. Posveča se dvema sodobnima filozofskima mislecema Jean-Françoisu Lyotardu in Fredricu Jamesonu. Kljub temu, da oba vidita postmodernost kot prelom, sta njuni stališči glede pojma totalitete nasprotni. V odnosu do družbe in različnih družbenih struktur, med katerimi so tudi umetniški sistemi, je med umetniškimi ustvarjalci vedno več aktivistov, ki se s svojim načinom delovanja izmikajo kakršnikoli manipulaciji (kuratorski, teoretski, medijski, politični ...). Umetnik in galerist TADEJ POGAČAR je v projektu P.A.R.A.S.I.T.E. Museum svoje umetniško delovanje koncipiral na osnovi parazitiranja v drugih, ne lastnih sistemih. Predstavil se je tudi MARKO PELJHAN, katerega delo ne ustreza več obstoječemu galerijskemu sistemu na modernistični način, pač pa je izrazito sodobno; lahko bi rekli, da prehiteva razvoj galerijske mašinerije in jo celo sili, da se skuša na novo formirati. Delo Marka Peljhana se v galeriji težko predstavi (kot tudi projekte nekaterih drugih sodobnih umetnikov, zlasti tistih, ki raziskujejo meje, iščejo nove povezave, problematizirajo sisteme, ki naj bi nad njimi držali roko; skratka, težave so povezane s tistimi ustvarjalci, ki ne pristajajo na ustaljene prakse in oblike predstavljanja). Sorazmerno z manipulatorskim in nadzornim pritiskom sistemov, ki so še vedno potrebni za kanaliziranje umetnin k sprejemnikom (galerija ali vsaj neko drugo ogrodje institucije je še

vedno stična točka komunikacijskega procesa), pa se srečujemo tudi z raznoraznimi novimi oblikami sodobnih umetniških del. Umetniška »dela« postajajo akcije in situacije, ki v svoje koncepte vključujejo možnost spodrseljaja, so dela v procesu, skušajo aktivirati gledalca, so raziskovalni projekti, blizu znanstvenemu delu, ki umetnike tudi vedno bolj poglobljeno zanima. Svojevrsten kuratorski odnos do umetnikov in s stališča umetniškega vodstva galerije do umetniških vsebin srečamo pri JURIJU KRPANU, vodji galerije Kapelica, ki svoje nazore in vodila predstavi tudi v pričujočem zborniku. Zanima ga odprto umetniško delovanje, ki se neprestano razvija in dopolnjuje – ki ne kaže le svojih (idealnih) rezultatov. Največkrat gre v tem primeru za umetniški performans. Ta in nekatere druge oblike umetniškega delovanja so pogosto povezane s telesom. Telo je tema, ki jo v zborniku predstavlja tudi BOJANA KUNST preko zgodovinskega pregleda povezave telesa s tehnologijo. Raziskuje odvisnost telesa od stroja, vprašanje njegove identitete, interakcije med zunanostjo in notranostjo. Postavlja se vprašanje meja telesa in njegove vpetosti v socialni kontekst. Bojana Kunst, pa tudi BLAŽ LUKAN v svojih besedilih predstavljata nekaj avtorjev, ki so nastopili v galeriji Kapelica (gre za performerje). Tukaj pa se polje komaj še tako imenovanih vizualnih umetnosti, bolje rečeno sodobnih umetniških praks, srečuje z gledališčem. Blaž Lukan je v predavanju in besedilu »Robovi gledališča« analiziral različne vidike roba. Rob se nanaša tako na gledališki prostor, njegov center, robove in praznino ter njihovo funkcijo kot na pomen igralčevega telesa in zavest o smrti. Tematika se v nadaljevanju besedila posveča temu problemu v zvezi z besedo in vprašanjem, kako daleč iti v prikazovanju. Lukan obravnava tudi nekatere »mejne« oziroma »drugačne« oblike gledališča, kot je virtualno gledališče, kibernetični happening in body art performans, ki jih običajno umeščamo med zvrsti sodobnih umetniških praks. Da sodobna umetnost kombinira razne medije, je očitno iz vrste posameznih primerov. Kot že rečeno, se umetniki pogosto zanimajo tudi za znanstvene postopke in raziskave. ANDREJ ZDRAVIČ je v predavanju ponazoril prav ta aspekt svoje ustvarjalnosti s številnimi mislimi priznanih znanstvenikov. Iskal je vzporednice med njihovimi pristopi k znanstvenim raziskavam in svojim delom. Pri tem je tudi sam večkrat sodeloval z njimi – v muzeju Exploratorium, ki skozi umetniške projekte predstavlja znanstvene dosežke, pa tudi s snemanjem kirurškega dela. S svojimi filmi poskuša

povezati naravne pojave (rast drevja, pretakanje voda, lave, strele ...) z naravo telesa (bitje srca, kroženje krvi po ožilju). Znanstveniki tudi v tistih njegovih filmih, ki se posvečajo naravi, najdejo izhodišča za svoje delo. V zborniku je predstavljen še en ustvarjalec, Gojmir Anton Kos, o katerem piše JURE MIKUŽ. Kos je osrednja figura slovenskega modernističnega slikarstva in je zatorej avtor, ki ne pripada sodobni umetnosti. Vendar lahko njegova ustvarjalna vodila vzporejamo z drugimi, sodobnejšimi pogledi na slikarstvo, ki jih najdemo tako pri EMERIKU BERNARDU kot tudi v analizah podobe, percepcije, trompe-l'oeil in slikarskega realizma v prispevkih ALEŠA ERJAVCA in SERGEJA KAPUSA. Pomen in prihodnost slike ostaja nerešena uganka, pogosto postavljena v senco novih medijev, vendar pa nekateri teoretiki in umetniki do slikarstva še vedno gojijo (neuničljivo) strast. Kamorkoli že umeščamo slikarstvo Emerika Bernarda, bi težko oporekali veličastnosti njegovih slik. Izjemen smisel za opazovanje bogastva trenutka in detajla je izražen tudi v njegovih esejih, ki so pisani v povsem izvirnem stilu. So toliko poetični, kolikor v njih tudi odgovarja na relevantna umetniška vprašanja. Prispevek Emerika Bernarda v tem zborniku je le povsem svojevrsten in četudi strokovno parira drugim tekstom in korektno razrešuje analizo problemov, ki so v njem podani, učinkuje bolj kot umetniška stvaritev. Besedila v zborniku so tudi sicer slogovno povsem raznolika, zato menim, da ni problematičen sprehod po robu in morda malce čez. V drugem delu zbornika se namreč nahaja prispevek, ki je bil mišljen kot umetniški projekt in mu pričujoči zbornik nudi prostor obstoja. Vi, bralci, boste (morda) nepričakovano postali receptorji umetnine, ki naj govori sama zase. Zato tudi ne bom posegala v njeno vsebino. O oblikah in prostorih pojavljanja umetniških del govori najobsežnejše besedilo v zborniku, ki se nahaja v njegovi sredini. JANEZ STREHOVEC obravnava stanje sodobne umetnosti kot problema tako za umetnike, kustose kot tudi teoretike in druge vpletene v umetniško situacijo. Besedilo »Od umetniškega dela k umetniški situaciji in konceptu« nas vodi od vprašanj o prihodnosti umetnosti do spraševanja o pomenu, smislu ter vzrokih za sodobne konceptualne prakse, v katerih mesto umetnika ni več mesto boga, temveč pogosto že mesto same umetnine (v primerih performansa). Umetniška dela namesto artefaktov postajajo storitve, percepcijo zamenjuje dialog umetnika z bralcem. Prav tako je za sodobno umetnino značilno postavljanje v odnose in upoštevanje

konteksta. Zato se sodobne umetniške prakse povezujejo z družbenim. Strehovec piše o različnih prostorih umetnosti, med drugim o umetniških ustanovah, pri čemer se opira na Borisa Groysa, do muzejske logike kritičnega misleca. Posebno pozornost avtor tega prispevka namenja kiberumetnosti in logiki medmrežja. Besedilo sklepa misel o tem, da je umetnost široko področje, na katerem se srečujemo s heterogenostjo. Janez Strehovec v pisanju tokrat uporablja tretjo osebo ženskega spola namesto ustaljene moške oblike. S tem nalašč odpira tudi vprašanje spola. Tej temi se posveča besedilo KATARINE HERGOLD. Hergoldova se osredotoča predvsem na situacijo v Sloveniji in na primeru posameznih razstav odpira nekatere vidike obravnave te teme. Njen pomen se največkrat zdi zanemarljiv, čeprav je spol ustvarjalca vedno prisoten. Najpogostejše se z izrazitejšim predstavljanjem spola srečamo v feministični teoriji, ki v Sloveniji nima bogate tradicije, vendar pa ukvarjanje s tematiko spola postaja tudi v Sloveniji pogostejše.

Z redkeje obravnavano problematiko torej zaključujem svoj sprehod po prispevkih. Kot ste lahko opazili, vsebinam nisem sledila po razporedu besedil v knjigi, ker sem skušala povezati celoten projekt Prostor umetnosti od predavanj do besedil, ki so prisotna v zborniku. V zborniku besedila niso urejena v sklope po slogih pisanja, ki so zelo različni. Namenoma so znanstvena, strokovna, publicistična, esejistična in umetniška besedila razpršena po celoti, saj je s tem ustvarjen zanimiv ritem branja. Pogosto sosednja besedila obravnavajo podobno, če ne celo isto problematiko, vendar pisci prihajajo do povsem različnih zaključkov, kot so tudi njihovi pristopi k temam neprimerljivi.

Lahko bi razločili določeno linijo branja od vsebin, ki se najprej navezujejo na gledalca, sprejemnika umetnine in njegove zaznave, percepcije, torej najprej osebnega sprejema umetnine, pri kateri gledalec naleti na podobo. Takoj se na tem mestu znajdemo pred paleto razumevanj podobe, v drugem koraku pa smo že pri razmišljanju ustvarjalca kot prvega gledalca svoje stvaritve. Spoznamo nekaj umetniških stališč o lastnem ustvarjalnem procesu kot tudi o odnosu do umetnosti in okolja, sveta. Tematika preide preko spola na telo, ki je točka stika notranjosti z zunanjim svetom. Ob obravnavi body arta se težko izognemo vprašanju o robnosti. Prelomno besedilo

med prvim in drugim delom zbornika je prispevek Janeza Strehovca, ki bralca popelje od začetka ustvarjalnega procesa, od koncepta do obstoječe umetniške situacije. Umetniška situacija pa je že tisti zunanji svet, ki je v neposredni povezavi z družbo. Besedila v drugem delu zbornika umetnost povezujejo z družbenim, z vojno, politiko in konkretno družbeno kot tudi umetniško situacijo. Krpanovo pisanje o strategijah delovanja galerije Kapelica, ki izraža strast do lastnega dela, na praktičnem primeru povezuje vse obravnavane tematike – v konkretnem prostoru (ki je tako slovenski kot ljubljanski, študentski, umetniški in kot galerija) se intimne intence umetnikov, ki so grozljivo iskrene v svoji bolečini ali strasti, preko kompletnega umetniškega sistema srečajo z gledalcem. Tukaj smo (spet) na začetku (nove zgodbe). Nisem pozabila na besedilo Alenke Pirman! To si preberite kot epilog in ga imejte za popotnico.

Prijetno branje!

REPREZENTACIJA IN PODOBA:

od Mauricea Merleau-Pontyja
do Antonia Damasia

Aleš Erjavec

V SVOJI KNJIGI iz leta 1966 *Besede in stvari* (*Les mots et les choses* oziroma, kot so jo na osnovi Foucaultove izvirne zamisli poimenovali v angleškem prevodu, *Red stvari*, *The Order of Things*), govori Foucault o spoznanju in o načinu, na katerega je to spoznanje organizirano: po njegovem mnenju obstajajo pravila, ki določajo neko epistemološko polje in so zato temu polju skupna. Kot sam pravi, so »naturalisti, ekonomisti in gramatiki uporabljali ista pravila, da bi definirali predmete, ki so lastni njihovemu proučevanju, da bi oblikovali pojme in gradili svoje teorije. Ti zakoni formacije so tisti, ki niso bili nikdar formulirani sami za sebe, pač pa jih najdemo le v zelo raznovrstnih teorijah, pojmi in predmetih proučevanja, ki sem jih poskusil razkriti s tem, da sem kot njihovo specifično mesto nahajanja izoliral raven, ki sem jo morda nekoliko arbitrarno imenoval arheološka.«¹ Kar nato dokazuje Foucault je, da

PREDSTAVITEV AVTORJEV

EMERIK BERNARD se je rodil leta 1937 v Celju. Leta 1964 je pri profesorju Gabrijelu Stupici diplomiral iz slikarstva na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Pri istem profesorju je leta 1968 končal tudi specialko. Obdobje med letoma 1968 in 1975 lahko imenujemo čas slikarjevega dozorevanja. Življenjska pot ga je vodila v Istro, kjer sta svetloba in barva postali njegova dva oporna fenomena. Če se je sprva opiral na Cézannova slikarska odkritja, se je v sedemdesetih letih spremenil njegov odnos do pojavnih struktur. Šlo je za preobrazbo videnja, za ločevanje med posnemajočo funkcijo slike in avtonomno, od zunanjega sveta neodvisno slikovno stvarino. Bernard je namreč izhajal iz kubističnih predpostavk in se približeval dvodimenzionalni modernistični sliki. Hkrati so sedemdeseta leta dvignila na površje vprašanje, ali ima slikarstvo po dosežkih visokega modernizma še bodočnost. Po kratkotrajni krizi se je odločil za slikarstvo. S teoretičnim in praktičnim prizadevanjem je poskušal dokazati, da možnosti, ki so skrite v slikovnem polju, še niso izčrpane. Leta 1986 je prejel Župančičevo nagrado in nagrado Prešernovega sklada, postal docent na Akademiji za likovno umetnost. Leta 1988 je sledila pregledna razstava. Svoje iskanje je predstavil v ljubljanski Moderni Galeriji, koprski Loži, reški Moderni galeriji, graški Neue Galerie, beograjskem Muzeju savremene umetnosti in skopskem Muzeju na sodobna umetnost. Tudi devetdeseta leta niso bila spokojna. Nihilistični pomisleki, komu naj slikarstvo služi na prehodu iz 20. v 21. stoletje, so postali glasnejši. Za Bernarda so bili znamenje, da bo treba prej ali slej zaščititi vizije, ki so povezane s slikarstvom. Zato je poizkušal ohraniti ravnovesje med prvotnim slikarskim medijem in gibljivim prepletanjem novih umetniških praks. Pri tem se je zavzemal za idejo o celovitosti umetniškega dela. Med letoma 1995 in 2001 je bil habilitiran za rednega profesorja na ALU, prejel Prešernovo nagrado in postal izredni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Prof. dr. **ALEŠ ERJAVEC** je znanstveni svetnik na Filozofskem inštitutu ZRC SAZU in redni profesor za estetiko na Univerzi v Ljubljani. Je avtor knjig *O estetiki, umetnosti in ideologiji* (Ljubljana 1983), *Estetika in epistemologija* (Ljubljana 1984), *Ideologija in umetnost modernizma* (Ljubljana 1988, Sarajevo 1991), *Ljubljana, Ljubljana. Osemdeseta leta v umetnosti in kulturi* (Ljubljana 1991, z M. Gržinić), *Estetika in kritična teorija*

(Ljubljana 1995), *K podobi* (Ljubljana 1996, Jilin 2003), *Ljubezen za zadnji pogled. Filozofija umetnosti in filozofija kulture* (Ljubljana 2003) in *Postmodernism and the Postsocialist Condition* (Berkeley 2003). Bil je gostujoči profesor v Uppsali, na Poljskem, v Južni Afriki, Nottinghamu in Hong Kongu. Med letoma 1984 in 1999 je bil predsednik Slovenskega društva za estetiko ter med letoma 1998 in 2001 predsednik Mednarodnega združenja za estetiko.

DAVIDE GRASSI je diplomiral na likovni akademiji Brera v Milanu. Od leta 1995 dela in živi v Ljubljani, kjer sodeluje z raznimi umetniki in institucijami. Njegova dejavnost pokriva številna področja sodobnega umetniškega izraza. Zadnjih nekaj let se posebej intenzivno ukvarja z raziskovanjem možnosti, ki jih ponujajo novi mediji, virtualna resničnost, performansi in interaktivne instalacije. Svoje delo je predstavil na številnih razstavah in festivalih po Sloveniji in v tujini: Manifesta 4 (Frankfurt, Nemčija), Bound/less Borders (Beograd, Srbija), Tasmanian Museum and Art Gallery (Hobart, Tasmanija), Galerija Kapelica (Ljubljana), Cankarjev dom (Ljubljana), Kunstmuseum Luzern (Luzern, Švica), Moderna galerija (Ljubljana), Museo de Bellas Artes (Buenos Aires, Argentina), »MIR – Art in Space« (Bolzano, Italija), E. European Media Festival (CRCA/UCSD, ZDA), »The 6th Annual Chicago Underground Film Festival« (Chicago, ZDA), »Rencontres Arts Électroniques.05« (Rennes, Francija), »ARCO 02« – Mednarodni sejem sodobne umetnosti (Madrid, Španija), Media Centre LUME – University of Art and Design (Helsinki, Finska), »Microwave – International Media Art Festival 2001« (Hong Kong). Nekatera izmed njegovih del so: »Potrebujem denar, da bi bil umetnik« (1996), »Conversion«, »Nuklearno telo« (1999), Brainscore (2000 – soavtor: D. Kreuh), Problemmarket.com (2001 – soavtor: Igor Štromajer), Ron's Story (2001) in »Body Mapping« (2002). Je član skupine BAST in ustanovitelj Zavoda za sodobne umetnosti »Aksioma« (www.aksioma.org).

KATARINA HERGOLD je rojena leta 1972 v Slovenj Gradcu. Po srednji šoli je nadaljevala študij sociologije kulture in etnologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 1996 je diplomirala na Oddelku za sociologijo pri prof. dr. Marti Verginella ter na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo pri prof. dr. Ingrid Slavec Gradišnik. Od leta 1998 opravlja delo kustosinje v Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec. V sklopu strokovnega dela v Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec se poleg priprave posameznih razstav ukvarja tudi s koordinacijo večjih razstavnih projektov, s pedagoškim delom z obiskovalci ter z muzeološko obdelavo gradiva. Piše tudi strokovna besedila k posameznim razstavam, predvsem jo zanimajo posamezni pojavi znotraj umetnosti s širšega, sociološkega vidika. Med drugim je pisala o problematiki smrti v Tisnikarjevi umetnosti, o materializaciji spomina v delu sarajevskega

umetnika Alije Hafizovića, v zadnjem času pa se ukvarja predvsem s problematiko spola v kontekstu umetnosti.

SERGEJ KAPUS je slikar, umetnostni zgodovinar in likovni teoretik. Razstavljal je na številnih samostojnih in skupinskih razstavah doma in v tujini. Je avtor teoretičnih in kritičnih spisov o modernem slikarstvu, ki jih je publiciral v revialnem tisku in razstavnih katalogih. Leta 1991 je v Moderni galeriji v Ljubljani organiziral razstavo »Podoba in snov«, ki je predstavljala pregled slovenskega visokomodernističnega slikarstva sedemdesetih let. Leta 1998 je pri založbi Moderne galerije (edicija M'ars) v Ljubljani izdal monografijo o slikarju Jožetu Petkovšku. Leta 1999 je v okviru programa Narodne galerije v Ljubljani pripravil razstavo »Jožef Petkovšek. Podvojene slike«. Leta 2000 mu je Univerza v Ljubljani dodelila priznanje za umetniška dela in ga leta 2001 habilitirala za docenta za slikarstvo. Leta 2002 je imel veliko retrospektivno razstavo v Moderni galeriji v Ljubljani. Sodeluje na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, kjer predava o moderni umetnosti.

Dr. **LEV KREFT**, redni profesor za estetiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, predsednik Slovenskega estetskega društva in član izvršnega odbora Mednarodne zveze za estetiko. Po zaključku študija filozofije (diplomska naloga o estetiki Walterja Benjamina) in sociologije je na Univerzi v Ljubljani magistriral s temo o estetiki Herberta Marcuseja; leta 1988 doktoriral s tezo *Spopad na umetniški levici med vojnama* (knjižna izdaja DZS, Ljubljana 1989). Knjigo *Estetika in poslanstvo* je objavil leta 1994, *Karel Teige na drugi obali* leta 1996, *Zjeban od absolutnega* leta 1998 - vse pri ZPS v Ljubljani. Ukvarja se s temami iz teorije avantgard, postmodernizma in retrogarde, razmerja med umetnostjo in politiko, feministično estetiko, reprezentacijo, kulturno in estetsko produkcijo nacije, v zadnjem času pa sodeluje tudi pri projektu razvoja filozofije športa na Fakulteti za šport. Predmete iz estetike in filozofije kulture predava na dodiplomskem in podiplomskem študiju filozofije, umetnostne zgodovine in oblikovanja (ALU) na Univerzi v Ljubljani. Je tudi predsednik upravnega sveta Mirovnega inštituta, član sveta Drame SNG in Moderne galerije, urednik revije Borec in predsednik izdajateljskega sveta revije Anthropos.

JURIJ V. KRPAŃ, rojen leta 1961 v Postojni, je leta 1995 končal študij na Fakulteti za arhitekturo. Leta 1994 je začel z umetniškim vodstvom galerije Kapelica (Kersnikova 4, Ljubljana). Avtorsko oblikuje program galerije, v kateri organizira razstave, performanse, prezentacije in predavanja. Po svetu kot vabljeni predavatelj predstavlja delovanje galerije Kapelica. V galeriji so se ob progresivnih slovenskih umetnikov predstavili tudi umetniki iz tujine: Stelarc, Marcel-li Antunez, Chico MacMurtrie, Barry Schwartz, Symbiotica, Orlan, Franko B, Kulik, Kira

O'Rilley itn. Galerija se tematsko posveča sodobnim raziskovalnim umetniškimi praksam (Contemporary Investigative Arts), ki nadaljujejo tradicijo umetniških avantgard.

Dogodki in program galerije so sproti predstavljeni tudi na spletni strani <http://www.kapelica.org> in ustrezno arhivirani v galeriji. Na spletnih straneh so umetniki predstavljeni tudi z življenjepisi in spremnimi besedili k posameznim razstavam. Posebno mesto galerija namenja projektom, ki tematizirajo ali problematizirajo zveličavna merila in kriterije, ki naj bi veljali za vso umetnostno produkcijo in za vselej.

V tedniku *Mladina* (št.1, 7. januar 1997) je bil Jurij Krpan proglašen za enega od stotih Slovencev, ki so s svojim delom zaznamovali prvih pet let samostojne Slovenije.

BOJANA KUNST je doktorica filozofije, dramaturginja in gledališka teoretičarka. Od leta 1990 objavlja kritične, publicistične, strokovne in znanstvene prispevke s področja sodobne umetnosti, teorije gledališča in estetike v različnih domačih in mednarodnih publikacijah ter sodeluje kot dramaturginja v različnih slovenskih gledaliških in plesnih predstavah. V zadnjih letih se intenzivno ukvarja s sodobno filozofijo telesa, zgodovino telesa, plesno in gledališko teorijo in refleksijo sodobnih tehnoloških praks. Leta 2002 je pod mentorstvom dr. Leva Krefta doktorirala na temo *Filozofija, estetika in umetnost med organskim in tehnološkim, Estetika telesa in umetnost postmodernizma*. Objavila je dve knjigi, leta 1997 zbirko kratkih zgodb *Višnje v čokoladi*, leta 1999 pa znanstveno monografijo *Nemogoče telo, telo in stroj: reprezentacija telesa, gledališče in razmerje do umetnega*. Organizirala in vodila je različne seminarje, okrogle mize in delavnice, bila je gostja različnih mednarodnih kolokvijev in simpozijev, festivalov sodobnih odrskih umetnosti in mednarodnih delavnic. Je voditeljica Seminarja sodobnih scenskih umetnosti, ki ga organizirata Maska in Cankarjev dom, članica uredništva *Maske*, predstavnica Slovenije v mednarodni mreži za sodobni ples »Aerowaves« s sedežem v Londonu in podpredsednica Slovenskega društva za estetiko. Od oktobra 2002 kot pridružena raziskovalka sodeluje v postdoktorski raziskavi na Univerzi v Antwerpnu.

BLAŽ LUKAN je diplomirani dramaturg, kritik in publicist, zdaj novinar-komentator v kulturni redakciji Dela. V različnih slovenskih gledališčih je sodeloval kot praktični dramaturg, lektor in prirejevalec besedil, bil je umetniški vodja Gledališča Glej v Ljubljani in Slovenskega ljudskega gledališča v Celju, piše spremne besede h knjigam (Molière, Artaud, A. Berger, S. Kane itn.), eseje o gledališču in gledališko-teoretske oziroma historične razprave (objavljene v knjigah in zbornikih kot npr. *Prisotnost, predstavljanje, teatralnost, O nevzvišenem v gledališču, Contemporary Slovenian Drama*). Je avtor knjig *Dramaturške replike* (Knjižnica MGL, 1992), *Gledališki pojmovnik za mlade* (Aristej, 1997), *Dramaturške figure*

(Maska, 1998), *Iščemo gledališče* (Aristej, 2000), *Slovenska dramaturgija: dramaturgija kot gledališka praksa* (SGM, 2002), član uredništva revije *Maska*, selektor nacionalnega gledališkega festivala Boršnikovo srečanje. Objavlja tudi v tujih gledaliških publikacijah (du théâtre, Teatron), piše poezijo in je izdal nekaj pesniških zbirk; je tudi avtor drame *Mrtvi* (Drama SNG Maribor, 1999/2000).

Dr. **JURE MIKUŽ**, rojen leta 1949, je diplomiral iz umetnostne zgodovine in zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je zagovarjal tudi magisterij in doktorat. Od leta 1972 je bil kustos in od leta 1986 direktor Moderne galerije v Ljubljani. Zdaj je redni profesor in vodja smeri Zgodovinska antropologija likovnega na ISH, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani. V študijskih letih 1999/2000 in 2001/2002 je bil habilitiran za »directeur des études« na Ecole des hautes études v Parizu, v letu 2000/2001 pa na Maison des sciences de l'homme v Parizu. Njegova bibliografija obsega nekaj manj kot šeststo enot, od tega trinajst knjig. Med njimi: *Podoba roke* (1983), *Fritz Lang* (1985), *Podobe Gallusovega časa* (1991), *Stupica* (1993), *Nema zgovornost podobe: telo in slovenska umetnost* (1995), *Slovensko moderno slikarstvo in zahodna umetnost: od preloma s socialističnim realizmom do konceptualizma* (1995), *Zrcaljena podoba: ogledalo in zunanost polja* (1997), *Kri in mleko: sugestivnost podobe I* (1999), *Gnamuš* (2000).

ALENKA PIRMAN, rojena leta 1964 v Ljubljani, je umetnica in administratorica. Bila je urednica revij *Likovne besede* in *M'zin* ter umetniški vodja Galerije Škuc, nato pa pomočnica direktorice Sorosovega centra za sodobno umetnost – Ljubljana in podpredsednica sveta direktorjev ICAN (International Contemporary Arts Network). Od leta 2000 deluje samostojno in neodvisno.

Filozof dr. **JANEZ STREHOVEC** je po diplomi iz filozofije in primerjalne književnosti na ljubljanski Filozofski fakulteti (1975) na njej 1979. leta dokončal magistrski študij in 1988. leta doktoriral s tezo *Hartmannova estetika in postmoderni pojem umetniškega dela*. Doslej je bodisi pogodbeno (kot član raziskovalne skupine) ali pa kot znanstveni svetnik in zasebni raziskovalec deloval na raziskovalnem področju, kar je dokumentirano tudi v njegovih številnih objavah. Strehovec izvaja od 1. 7. 2001 kot zasebni raziskovalec triletni temeljni raziskovalni projekt *Teorije internetske kulture in internetske besedilnosti*, ki ga financira MŠZS. V začetku leta 2002 se je habilitiral za docenta za predmet Teorije medijske umetnosti na ljubljanski ALU. Je avtor petih knjig (znanstvenih in strokovnih monografij) s področja družboslovja in humanistike (*Oblika kot problem, Besedila z napakami, Virtualni svetovi, Demonsko estetsko in Tehnokultura, kultura tehna*), angleške verzije njegovih razprav pa so objavljene v različnih tujih strokovnih revijah in mednarodnih zbornikih.

Trenutno pripravlja rokopis nove knjige *Besede v gibanju* in obsežno razpravo o digitalni poeziji, ki bo izšla v novem zvezku mednarodne publikacije *Cybertext Yearbook*, namenjene teorijam ergodične poezije.

IGOR ŠTROMAJER (virtualna baza intima – www.intima.org) je medmrežni umetnik, intimni mobilni komunikator in virtualni performer z udeležbo na najrazličnejših festivalih in razstavah v tujini. V njegov opus spada štirideset projektov, ki so bili razstavljeni na več kot devetdesetih razstavah v dvainštiridesetih državah. Med najpomembnejše spadajo *0.HTML* (1996), *e/motion HELP – is there anybody out there?* (1997), *b.ALT.ica* (1998), *Oppera Teorettikka Internettikka* (1999), *mobile trilogy* (1999–2000), *what was he thinking about? berlin? praha? ljubljana? skopje?* (2000), *sm.N – Sprinkling Menstrual Navigator* (2000), *i want to share you – what are you doing to me?* (2001), *they learned this intimacy, however, meditating on the house* (2001) in *Ballettika Internettikka* (2001–2002). Štromajer je za svoje delo prejel več nagrad (Moskva, Hamburg, Dresden, Belfort, Madrid), njegove projekte pa, preko odkupov, v svojih stalnih zbirkah hranijo vrhunske umetnostne institucije (med drugimi Le Centre national d'art et de Culture Georges Pompidou – Musée national d'art moderne v Parizu, Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia v Madridu, Computerfinearts Gallery – net and media art collection v New Yorku, Hamburger Kunsthalle v Hamburgu). V svojih večmedijskih projektih raziskuje emocije in emocionalna stanja, predvsem žalost, osamljenost in samoto, travme, frustracije in bolečine, ki izhajajo iz nezmožnosti komunikacije, ter vzpostavlja incest in orgazem kot katarzo. Kot gostujoči umetnik predava na univerzah in institutih za sodobno umetnost v Evropi in Kanadi.

Dr. **TOMISLAV VIGNJEVIČ**, rojen leta 1962, je študiral umetnostno zgodovino. Deluje kot zasebni raziskovalec in likovni kritik. Preučuje predvsem srednjeveško in renesančno ter moderno umetnost. Med letoma 1989 in 1992 je bil glayni urednik revije *M'ars*, med letoma 1990 in 1992 pa vodja galerije Škuc. Objavil je več knjig in katalogov: *Mojster kranjskega oltarja* (1996), *Kiparstvo okoli leta 1900* (1998), *Iz zibelke tiskarstva. Ilustracije v inkunabulah* (2001). Do sedaj je objavil več kot 200 bibliografskih enot s področja srednjeveške in moderne umetnosti.

Mag. **IGOR ZABEL**, rojen leta 1958 v Ljubljani, je diplomiral iz primerjalne književnosti, umetnostne zgodovine in filozofije na Univerzi v Ljubljani, kjer je leta 1989 tudi magistriral. Deluje kot kustos v Moderni galeriji Ljubljana, pripravil je vrsto samostojnih in skupinskih razstav s slovenskimi in mednarodnimi umetniki. Objavil je dve knjigi esejev o sodobni umetnosti ter več razprav in člankov v slovenskih in tujih katalogih in revijah (npr. *Art Journal*, *Art Press*, *Index*, *Moscow Art Magazine*). Njegovi novejši projekti so: 33. zagrebški salon (Zagreb, 1998 – selektor), 2000+

– The Arteast Collection (Ljubljana, 2000 – član skupine kustosov), Aspects/Positions (Dunaj, 2000 – član skupine kustosov), Manifesta 3 (Ljubljana, 2000 – koordinator), Oko in njegova resnica (Ljubljana, 2001 – kustos). V zadnjem času je objavil tekste med drugim v naslednjih publikacijah: *Connected Cities* (Duisburg, 1999), *After the Wall* (Stockholm, 1999), *L'autre moitié de l'Europe* (Pariz, 2000), *Words of Wisdom* (New York, 2001), *Ausgeträumt ...* (Dunaj, 2002).

Mag. **ANDREJ ZDRAVIČ**, rojen leta 1952 v Ljubljani, je samostojni filmski in zvočni ustvarjalec. Film in zvok je študiral na newyorški državni univerzi v Buffalu (Center for Media Study, B.A., 1975; M.A.N., 1980) in nato 24 let živel in delal v ZDA (New York, San Francisco). Je avtor več kot 30 neodvisnih filmov in zvočnih zapisov, v katerih raziskuje energije in duhovne vidike naravnih pojavov. Naredil je tudi številne dokumentarne filme s področja medicine in drugih znanstvenih panog. Njegova dela so bila prikazana na več kot 120 samostojnih projekcijah v ZDA in Evropi, med drugim v Centru Pompidou (Pariz), na ZDF TV, La Sept ARTE ter na Beneškem bienalu '99. Za svoje delo je prejel več nagrad in priznanj v ZDA (National Endowment for the Arts, National Science Foundation ...) in nagrado Prešernovega sklada RS. Predaval je na več ameriških univerzah. Od 1997 dalje deluje pretežno v Sloveniji in Evropi.

Dr. **ERNEST ŽENKO** je bil rojen leta 1968 v Postojni. Študiral je filozofijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je leta 1997 diplomiral in leta 1999 magistriral. Doktorsko disertacijo pod naslovom *Umetnost in totaliteta: Lyotard, Jameson in Welsch* je zagovarjal marca 2002. V letih 1999–2002 je bil zaposlen na Filozofskem inštitutu ZRC SAZU kot mladi raziskovalec. Od oktobra do decembra 2001 je bil s pomočjo raziskovalne štipendije DAAD na študijskem obisku pri prof. dr. Wolfgangu Welschu na univerzi Friedrich-Schiller v Jeni (Nemčija). Sodeloval je na več domačih in mednarodnih kongresih, konferencah in kolokvijih. Med drugim tudi na XIII. (Lahti, 1995), XIV. (Ljubljana, 1998) in XV. (Tokio, 2001) mednarodnem kongresu za estetiko ter na I. mediteranskem kongresu za estetiko (Atene, 2000). Poleg tega od leta 1997 sodeluje na študentskih in rednih letnih mednarodnih kolokvijih v organizaciji Slovenskega društva za estetiko. Je član Mednarodne zveze za estetiko (IAA/AIE), Slovenskega filozofskega društva, od leta 1999 sekretar Slovenskega društva za estetiko ter od leta 2002 urednik mednarodne publikacije *Newsletter IAA*. Redno objavlja znanstvene in strokovne članke ter recenzije v revialnem tisku, leta 2000 je izšla njegova znanstvena monografija *Prostor in umetnost: prostor med filozofijo, likovno umetnostjo in znanostjo* – Leonardo da Vinci, László Moholy-Nagy, Andy Warhol.